

Tomasz Sawicki

Gniezno, woj. poznańskie, St. 95, AZP:
50-34/15

Informator Archeologiczny : badania 23, 61-62

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dębczyno, woj. koszalińskie,
St. 53, AZP: 19-19/— nie bad.

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Instytut Prahistorii w Poznaniu

Badania prowadzili: mgr Andrzej Sikorski i Maria Miśkiewicz. Finansował UAM w Poznaniu. Szósty sezon badań. Stanowisko wielokulturowe. Elementy kultury amfor kulistych, osada: kultury pucharów lejkowatych, kultury łużyckiej/pomorskiej (?), ludności kultury oksywskiej, wielbarskiej, elementy grupy dębczyńskiej POR, osada wczesnośredniowieczna (VII ? — IX w.), elementy rozwiniętego/późnego średniowiecza. Cmentarzysko „szkieletowe” z XI — I poł. XIII w.

Poszerzono płaszczyznę obserwacji archeologicznej — głównie w zachodnim i północnym sektorze — o następne 275 m², co znakomicie uzupełniło dotychczasową bazę źródłową o: (a) obiektach, organizacji przestrzennej i percepcji idei chrześcijańskiej na cmentarzysku „szkieletowym”; (b) elementach obozowiska/osady grup ludzkich egzystujących lub penetrujących zbadany teren przed i po założeniu cmentarzyska. Tradycyjnie już podstawowe dane o cmentarzysku i elementach osadniczych zostaną omówione w dwóch grupach informacyjnych.

A. Cmentarzysko

W bieżącym roku naszą uwagę skoncentrowaliśmy na dwóch podstawowych zagadnieniach, tj. rozpoznaniu „starszego” (XI w.) sektora cmentarzyska i bardziej precyzyjnym określeniu wielkości „młodszego” (XII — I poł. XIII w.) zgrupowania (tylko 9-ciu grobów). W efekcie zarejestrowano następne 3 groby „szkieletowe” (22-24), które powiększają liczbę pochówków w „starszej” części nekropolii dębczyńskiej. Tak więc łącznie znamy już 24 groby, przy czym nadal zastawiana osobna lokalizacja grobów „młodszych” (zachodnia część stanowiska z tzw. grobem księżniczki). Istotnym elementem, ściśle związanym z cmentarzyskiem są 4 duże, owalne jamy — o nieznaną funkcję — występujące w bezpośrednim sąsiedztwie grobów (4,8 x 3,3 m).

Na szczególną uwagę zasługują grob 22 i 23. Jest to trzeci — potwierdzony na cmentarzysku — zespół: grób w mniej lub bardziej regularnie kwadratowej konstrukcji naziemnej (ogrodzeniu) + grób bezpośrednio przy tej formie napowierzchniowego oznakowania, ułożony niezgodnie (?) z obowiązującą regułą orientacji szkieletów na linii wschód-zachód (czyli: grób 22 + 23 ze szkieletem na osi N-S). Stwierdzić trzeba, że owe konstrukcje (uzupełnione rowkiem ?), zbudowane dookoła centralnie usytuowanych jam grobowych tworzą wyraźny ciąg na linii N-S i grób 22 jest 4-tym obiektem tego typu na badanym stanowisku. Trudno też interpretować funkcję „towarzyszących” im grobów, tym bardziej, że wstępnie sugerować można (ekspertyza antropologiczna in situ) aienaturalne zejście tych właśnie osobników. Wyposażenie zbadanych grobów stanowią przede wszystkim nożyki żelazne, przepłik i srebrny kabluczek skroniowy (odm. A wg H. Kočka-Krenz).

Podsumowując, badania potwierdziły wcześniejsze przypuszczenia odnośnie do osobnego, małego zgrupowania — tylko 9 grobów — w zachodnim fragmencie obiektu i w związku z tym coraz wyraźniej rysuje się przerwa pomiędzy „starszą” i „młodszą” częścią cmentarzyska. Wobec tego hipotetycznie można zakładać kilkufazowe, ciągłe składanie zmarłych na zbadanym i domniemanym obszarze cmentarzyska w przedziale XI — XIII w.

B. Obozowisko/osada

Wstępna analiza megaskopowa silnie rozdrobnionego materiału ceramicznego i krzemienego potwierdziła wcześniejsze ustalenia o penetracji i/lub okupacji terenu stanowiska przez ludność przynajmniej 8 jednostek kulturowych (por. informacje w „głowce” sprawozdania). Zróżnicowana frakwencja obiektów stałych (łącznie 75) i źródeł ruchomych sugeruje — pomijając stopień dewastacji starożytnej i nowożytnej — względnie intensywną eksploatację terenu stanowiska przez grupy KPL (fragment jamy mieszkalnej, jamy gospodarcze), kultury łużyckiej i oksywskiej (naziemne konstrukcje słupowe, paleniska) i k. WOS, w przedziale VIII (?) — IX w.). Niestety, pozyskane informacje — ze względu na stan zachowania substancji relikwowej — mają zaledwie walor rejestracyjny, znacznie ograniczający identyfikację i rekonstrukcję śladów i dynamiki rozwoju osadnictwa otwartego na zbadanym odcinku stanowiska.

Materiały z badań przechowywane są w Magazynie Instytutu Prahistorii UAM w Poznaniu.

Badania będą kontynuowane.

Gąski, gm. Gniewkowo woj. bydgoskie St. 18 patrz neolit

Gnieszno, woj. poznańskie patrz wczesne średniowiecze

Gnieszno, woj. poznańskie,
St. 95, AZP: 50-34/15

Muzeum Początków Państwa Polskiego
w Gniesznie

Badania prowadził mgr Tomasz Sawicki. Finansowało M.P.P.P. w Gniesznie. Piąty sezon badań. Góra Lecha — grodzisko wczesnośredniowieczne, późne średniowiecze, okres nowożytny.

Kontynuowano badania na arze 24, gdzie wykop o dotychczasowych wymiarach 8 x 8 m przedłużono o 2 m na wschód. Usunięto tu całkowicie przemieszaną ziemię z gruzem, w której znaleziono m. in. miedziane monety polskie XVII-XVIII w. (8 szt) i szklany paciorek melonowaty. Na głębokości 1,5-2,5 m wznowiono zasadniczą eksplorację w obrębie całego wykopu. Zbadano ostatecznie pozostałości wczesnośredniowiecznej warstwy osadniczej (w-wa III) zawierającej ceramikę z około połowy XI do pocz. XII w. oraz liczne kości zwierzęce. Warstwa III została silnie uszkodzona przez fundamenty nowożytnych dobudówek dostawianych od południa do lica muru oporowego (odkrytego w ubiegłym sezonie). Warstwa ta pokrywała w części wschodniej wykopu rozległe skupienie zaprawy (gips?) zmieszanej z okreskami kamiennymi i niewielką liczbą polichromowanego tynku. Są to

prawdopodobnie resztki rozebranej lub zniszczonej budowli romańskiej (przedromańskiej?). Pod gruzowiskiem odłożono płytką, nieregularną jamę wypełnioną głowią zbitwiałym drewnem i fragmentami tynku z polichromią. Jama zawierała również liczne ułamki naczyń glinianych (XI — pocz. XII w.) oraz kości zwierzęce. Pod warstwą III, jamą i fundamentami nowożytnymi zalegał żółty, lekko gliniasty piasek (w-wa IV) stanowiący nasyp wahu obronnego. Pod nasypem o miąższości około 0,7 m wystąpiły drewniane konstrukcje wahu (głębokość 3,47 — 3,81 m). Z przyczyn technicznych zdołano osłonić tylko 13 poziomów belek. Następne — niższe poziomy konstrukcyjne zbadano przy zastosowaniu łwidra i wąskoprzestrzennego sondażu. W ten sposób zarejestrowano dalszych około 10 warstw belek (łącznie około 23 poziomów). Ślady po belkach występowały do głębokości 7,4 m. Wał zbudowano z belek o średnicy 15-20 cm ułożonych w systemie rusztowo-przekładkowym i obasypanych gliniastym piaskiem. Nie uchwycono dotąd krawędzi stoków zachodniego i wschodniego wahu. Tym samym pozostaje nieznaną całkowita szerokość jego podstawy. Stwierdzono ponadto obecność dwóch stosów wahu: wschodniego położonego na osi NE — SW i zachodniego z odłożeniami dotąd tylko dwoma warstwami belek, położonego na osi N-S. Oba stopy są rozdzielone warstwą szarej próchnicy zawierającej znaczną ilość zaprawy podobnej do tej jaką odkryto w części wschodniej wykopu. Stos zachodni jest jak dotychczas słabo rozpoznany, gdyż jego zasadniczą część wykracza poza obszar dostępny obserwacji. Najmłodsze, nieliczne ułamki ceramiki znalezione w górnej partii stosu wschodniego datować można na 2 poł. X — XI w. W stosie W znajdowała się ceramika z około XI — pocz. XII w. (podobnie jak i w warstwie próchnicy z zaprawą rozdzielającą oba stopy). W wale obronnym wystąpiły również kości zwierzęce.

Materiały znajdują się w M.P.P.P. w Gnieźnie.

Badania będą kontynuowane.

Grodzisk, gm. Grębków,
woj. śledzkie,
St. 1, grodzisko,
AZP: 55-75/— nie bad.

Uniwersytet Warszawski
Instytut Archeologii

Badania prowadził mgr Wojciech Wróblewski, konsultowała doc. dr hab. Maria Miśkiewiczowa. Finansował WKZ w Siedlcach. Siódmy sezon badań. Grodzisko wczesnośredniowieczne (XI-XII w.).

Kontynuowano badania rozpoczęte w południowo-zachodnim narożniku grodziska w 1987 r. W miejscu domniemanej studni założony został wtedy wykop XI (o wymiarach 12,5 x 7 m), który w 1988 r. zawężono do powierzchni 40 m² (8 x 5 m). Poczynione tam obserwacje upoważniały do interpretacji ujawnionych nawarstwień jako śladów wkopu, o kształcie w przybliżeniu elipsowatym, o wymiarach ok. 3,5 x 5 m. Ulegał on stopniowej niwelacji co najmniej od okresu późnego średniowiecza, o czym świadczą znajdujący w warstwach zasypiskowych materiał zabytkowy, głównie ceramiczny.

W kwietniu 1989 r. w obrębie wykopu XI założona została sonda geologiczna, która ujawniła nawarstwienia wykazujące możliwość istnienia w tym miejscu podziemnego źródła. Wskazywałoby to na słuszność hipotezy zakładającej istnienie tu niegdyś studni.

Wyniki badań tylko częściowo pozytywnie zweryfikowały ten pogląd. Ujawniony układ nawarstwień wykazał bowiem słuszność tylko pierwszej części hipotezy roboczej. Badania wykopu XI ujawniły ślady ujęcia wody z tym, że nie była to studnia w klasycznym tego słowa znaczeniu.

Wyniki badań archeologicznych, skonfrontowane z analizą sondy geologicznej, uprawniają do wysunięcia twierdzenia, że w miejscu tym musiało się niegdyś znajdować źródło, ewentualnie dość płytko przepływająca podziemna żyła wodna. Miejsce to zostało sztucznie poszerzone i pogłębione, a dno powstałego w ten sposób niewielkiego zbiornika wodnego (ok. 1,8 m poniżej współczesnego poziomu gruntu), o stałym naturalnym zaizolaniu, zostało wybrukowane dużymi kamieniami polnymi. Zapewniało to użytkownikom tego ujęcia czystość pobieranej stąd wody.

Do źródła, od strony południowo-wschodniej, prowadziła specjalna ścieżka (również brukowana kamieniami), zakończona już nad samym lustrem wody drewnianą kładką. Zachowały się tu bowiem dość liczne fragmenty zwęglonego drewna, zalegające dokładnie na przedłużeniu w/w ścieżki. Udało się wypreparować część tego drewna, a pozyskane tu próbki zostaną w późniejszym terminie przekazane do badań specjalistycznych (datowanie radiowęglowe oraz analiza dendrologiczna).

Znajdowany w warstwach dennych zbiornika wodnego niezbyt liczny materiał ceramiczny można uznać za prawie jednolity (w ok. 90%) chronologicznie z XI-XII w. Pozwala to łączyć czas powstania sztucznego zbiornika z drugą fazą funkcjonowania grodu w Grodzisku, tj. od poł. XI do XII/XIII w.

Materiały z badań do momentu ich opracowania zostały zdeponowane w Instytucie Archeologii UW. Tegoroczne badania były ostatnim sezonem wspólnego rozpoznania grodziska.

Po całkowitym opracowaniu dotychczasowych wyników badań przewidziane jest podjęcie systematycznych wykopalsk na terenie osady przyrodowej — Grodzisk, stan. 3.

Gronowo, gm. Lubież,
woj. toruńskie,
St. 1 i 2

Uniwersytet Mikołaja Kopernika Instytut
Archeologii i Etnografii Zakład Archeologii
Średniowiecza i Czasów Nowożytnych
w Toruniu.

Badania prowadził mgr Wojciech Chudziak (autor sprawozdania) przy współudziale mgr mgr Małgorzaty Grupy i Pawła Gurtowakiego, pod kierownictwem naukowym doc.